

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา /

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้นครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้จากธรรมชาติและ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

ดังนั้นแนวทางการจัดการศึกษาในยุคแห่งความเจริญทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ย่อมต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ลักษณะที่ดีของผู้มีความคิดสร้างสรรค์มีอยู่หลายประการ แต่ที่สำคัญยิ่งก็คือ การมีความคิดริเริ่มเกิดขึ้นในสมองแล้วมีประดิษฐ์กรรมใหม่ ๆ สามารถนำความรู้และประดิษฐ์กรรมนั้น ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทุก ๆ ด้าน สังคมใดสามารถแสวงหา พัฒนา และดึงเอาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของประชากรออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากเท่าใด ก็ยังมีโอกาสพัฒนาและเจริญได้มากขึ้นเท่านั้น ดังที่ อุษณีย์ โพธิกุล และคณะ (2544 : 28-29) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นคุณลักษณะทางความคิดอย่างหนึ่ง ที่มีความสำคัญต่อเด็ก หากได้รับการกระตุ้น การพัฒนาแห่งการสร้างสรรค์จะทำให้เด็กเป็นคนที่มียิสระทางความคิด มีความคิดที่ฉีกกรอบ และสามารถหาหนทางในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้เสมอ

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จึงมีความสำคัญ เพราะเด็กวัยนี้จะเต็มไปด้วยความอยากรู้อยากเห็นและจินตนาการ การนำกิจกรรมศิลปะเข้ามาจัดให้เด็กได้ปฏิบัติจริง จะทำให้พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (กรมวิชาการ 2544 : 1) ที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีจินตนาการทางศิลปะ สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้

การที่ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นการพัฒนาแห่งการสร้างสรรค์ทางศิลปะ ย่อมทำให้ผู้เรียนค้นหาศักยภาพของสุนทรียภาพส่วนตัวด้านศิลปะได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้านศิลปะแก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัย ด้วยการฝึกฝนและฝึกปฏิบัติที่ถูกต้องวิธี ย่อมเป็นการเสริมสร้างพื้นฐานการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างดี อารี พันธุ์มณี (2543 : 2) กล่าวว่า ควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพราะเด็กวัยนี้ จะเต็มไปด้วยความอยากรู้อยากเห็น และมีจินตนาการ ขณะที่ประสาท อิศรปริดา (2523 : 16) กล่าวว่า หากช่วงวัยนี้เด็กได้รับประสบการณ์หรือกิจกรรมที่เหมาะสมและต่อเนื่อง ก็เท่ากับเป็นการวางรากฐานที่มั่นคง สำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในวัยผู้ใหญ่

นอกจากนั้น นักวิชาการด้านศิลปะหลายท่าน เช่น เลิศ อานันทนนะ (2523 : 18) กล่าวว่า การวาดภาพและระบายสีเป็นกิจกรรมเบื้องต้นของการแสดงออกของเด็กที่จะถ่ายทอดบรรยายความรู้สึกนึกคิดจากประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตประจำวัน โดยใช้วิธีการวาดภาพ เป็นสื่อไปสู่ผู้อื่น วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2520 : 8) เห็นว่า การวาดภาพของเด็ก ๆ ก็คือการแต่งประโยคนั่นเอง ต่างกันตรงที่ว่า เป็นประโยคที่ผูกขึ้นด้วยส่วนประกอบที่มองเห็นได้ อันได้แก่ เส้น สี ผิว ฯลฯ ไม่ใช่ประโยคในการประพันธ์ ที่ผู้ใหญ่ผูกขึ้นด้วยตัวอักษร พิระพงษ์ กุลพิศาล (2536 : 65) ซึ่งให้เห็นว่าภาพวาดทุกภาพของเด็ก มีค่าเท่ากับสมุดบันทึก ประสบการณ์ของเขา เป็นประสบการณ์ด้านการรับรู้ทางประสาทสัมผัส ที่เด็กได้รับระหว่างการเผชิญหน้ากับรูปทรงสีสัมผัสของวัตถุรอบ ๆ ตัว แล้วถ่ายทอดออกมาอย่างทันทีทันใด

การวาดภาพเป็นวิธีการหนึ่งที่เด็กสามารถฝึกการใช้สายตา และกล้ามเนื้อมือให้ประสานกัน เป็นการเจริญเติบโตของระบบสมองและการเคลื่อนไหวมาประกอบกัน ทั้งนี้เด็กจะค่อยๆ พัฒนาการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งต่างๆ จากการปะทะสังสรรค์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ประสบการณ์ต่างๆ ทำให้เด็กสามารถแยกแยะคุณสมบัติ รูปร่าง รูปทรง รายละเอียด สีสัมผัส และผิวสัมผัสของสิ่งที่พบเห็นและแสดงออกมาเป็นภาพวาด รูปแบบ และความหมายของภาพ จะแตกต่างกันตามระดับวุฒิภาวะ และประสบการณ์ของแต่ละคน การวาดภาพ เด็กต้องอาศัยโลกภายนอกและประสบการณ์เป็นสื่อคล้อย (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 11) เช่น เกี่ยวกับชีวิต ภายในบ้าน ชีวิตในโรงเรียน จราจรบนถนน ภาพยนตร์ในโทรทัศน์ การได้ไปท่องเที่ยว รวมทั้งการได้พบเห็นวัตถุสิ่งของ เครื่องใช้ ประสบการณ์เฉพาะตัวเช่นนี้ย่อมมีแรงกระตุ้น ความรู้สึกนึกคิดของเด็ก ดังนั้นเด็กก็แสดงออกโดยการวาดภาพตามสภาพการรับรู้ ตามความคิดหรือความเข้าใจของเขาด้วยความชื่นชม ซึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพในการแสดงออกตามวุฒิภาวะ และพัฒนาการทางด้านการทำงานของเด็กแต่ละคนด้วย

จากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้นเป็นเครื่องยืนยันว่า การนำกิจกรรมศิลปะเข้ามาจัดให้เด็กได้ปฏิบัติจริง จะทำให้เกิดพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างดี การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา จึงมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากสื่อทุกประเภท ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในห้องเรียนและชุมชน โรงเรียนและครูจึงมีบทบาทอย่างยิ่งที่จะใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์เพื่อการผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อการเรียนการสอนด้านศิลปะ

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545 : 6-8) กล่าวว่า เด็กช่วงอายุ 7 ปีเป็นวัยที่แสดงออกด้วยสัญลักษณ์ โดยเฉพาะการวาดภาพ เด็กจะขีดเขียนตามที่ตนรู้ ไม่ใช่ตามที่มองเห็นวัตถุสิ่งแวดล้อม เด็กจะเริ่มใส่ใจต่อขนาดของสิ่งที่ตนวาด แต่เด็กมักวาดภาพสิ่งต่าง ๆ ยืนเรียงอยู่บนเส้นเดียวกันในลักษณะว่าเส้นนั้นเป็นพื้น รูปคนในภาพวาดของเด็ก (ประมาณ 5-7 ปี) อาจเป็นเพียงรูปกลมแสดงถึงส่วนหัวที่มีเส้นแสดงแขนขาของอกออกมา หรือลากเส้นตัดผ่านรูปกลม ถ่ายทอดรูปคนทางด้านหน้า และแสดงอารมณ์ในด้านบวก ยิ้มแย้มแจ่มใส ในราว 7 ปี เด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะใช้สัญลักษณ์ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด มีปฏิริยาตอบโต้ต่อระบบสัญลักษณ์ได้ถูกต้องเที่ยงตรงมากขึ้นอย่างช้า ๆ ปฏิริยาตอบรับต่อระบบสัญลักษณ์เริ่มอยู่เหนือสัญชาตญาณในการรับรู้ประทับใจ ซึ่งทำให้เด็กสามารถจำแนกหมวดหมู่สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้บ้าง แม้จะไม่ลึกซึ้งนัก สามารถคิด ทำความเข้าใจกับจำนวน

ผู้วิจัยได้ศึกษาโครงสร้างสาระทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ (เทศบาล 1) ซึ่งกำหนดหน่วยการเรียนรู้ 2 หน่วย คือ การวาดภาพระบายสี และงานวัสดุสร้างสรรค์ และในส่วนของโครงสร้างการจัดการเรียนรู้ หน่วยที่ 1 เรื่องการวาดภาพระบายสีนั้น มีรายละเอียดที่เกี่ยวกับการวาดภาพเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์หลายประการ จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยออกแบบชุดกิจกรรมฝึกการวาดภาพระบายสีว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ในระดับใด และจากการเข้าไปสัมผัสกับนักเรียนและกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะของโรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ (เทศบาล 1) พบว่างานวาดภาพระบายสียังขาดแคลนสื่อการสอนประเภทชุดฝึกกิจกรรม ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า การนำหลักการด้านความคิดสร้างสรรค์และหลักการด้านการวาดภาพระบายสี ไปประกอบการสร้างชุดกิจกรรมฝึกวาดภาพระบายสีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ (เทศบาล 1) น่าจะเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ดังกล่าว และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีสื่อ เพื่อการพัฒนาที่ตรงวัตถุประสงค์สำหรับครูผู้สอนศิลปะโดยตรง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงสร้างชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสี เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสีตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ตามวิธีการของ ศิริพงษ์ พยอมแย้ม (2533 : 108) เพื่อนำไปศึกษาพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียนที่มักแสดงออกทางความคิดอย่างบริสุทธิ์ไร้เดียงสา ปราศจากเล่ห์เหลี่ยมตามวุฒิภาวะ และสภาพแวดล้อมตัวเด็ก แล้วทำการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสีที่ผ่านการหาประสิทธิภาพแล้ว จากประชากรโรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ (เทศบาล 1) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งมีอายุประมาณ 7 ปี ว่าสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียนในวัย 7 ปี ได้หรือไม่ โดยมุ่งหวังประโยชน์ที่จะเกิดต่อครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ และเป็นแนวทางการพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะในรูปแบบอื่นในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ (เทศบาล 1)
2. เพื่อหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสีตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ความสำคัญของการวิจัย

1. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้นำกิจกรรมการวาดภาพระบายสีเป็นเครื่องมือ (เป็นสื่อ) ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะและกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนคิดสร้างสรรค์และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

ขอบเขตของการวิจัย

ชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสี

ชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นชุดวาดภาพระบายสี จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ (เทศบาล 1) สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองพัทลุง ภาคเรียนที่ 1 ในปีการศึกษา 2547

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2547 โรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ (เทศบาล 1) สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองพัทลุง โดยสุ่มห้องเรียนอย่างง่าย (Sample Random Sampling) จาก 9 ห้องเรียน ที่มีการจัดนักเรียนในแต่ละห้องแบบคละความสามารถ เป็นกลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน

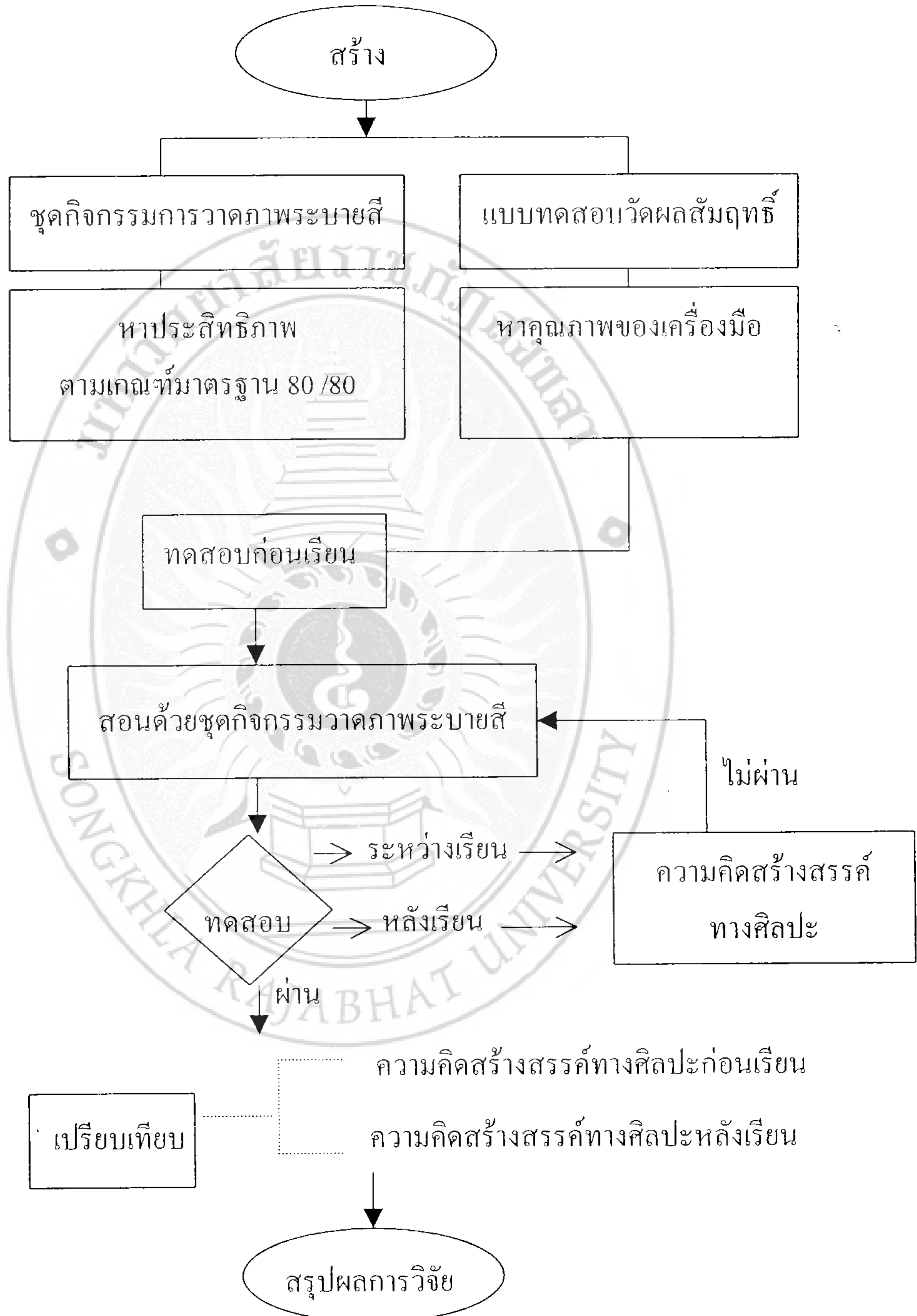
ตัวแปร

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสี

ตัวแปรตาม ได้แก่ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยสามารถสรุปได้ดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 1 : แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการฝึกจากชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสี มีผลสัมฤทธิ์ด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะสูงขึ้น
2. ชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสีที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ** หมายถึง ความสามารถบูรณาการความรู้ และประสบการณ์ในการคิดโยงสัมพันธ์ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ ของนักเรียนชายและหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ (เทศบาล 1) จังหวัดพัทลุง แสดงออกในงานวาดภาพระบายสีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คะแนนความคิดสร้างสรรค์ในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ
2. **การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี** หมายถึง การจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดกิจกรรมการวาดภาพระบายสีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
3. **ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสี** หมายถึง คุณภาพของชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสี โดยพิจารณาจากคะแนนที่กลุ่มตัวอย่างทำแบบฝึกกิจกรรม ทั้ง 3 ชุด หลังการฝึกและทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 80 / 80
4. **เกณฑ์มาตรฐาน 80 / 80** หมายถึง เกณฑ์ที่ผู้วิจัยใช้เป็นมาตรฐานในการพิจารณาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมวาดภาพระบายสี
  - 4.1 **80 ตัวแรก** หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ที่ได้รับหลังการฝึกกิจกรรมวาดภาพระบายสีแต่ละชุด คิดเป็นร้อยละไม่ต่ำกว่า 80 ของคะแนนทั้งหมด
  - 4.2 **80 ตัวหลัง** หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ คิดเป็นร้อยละไม่ต่ำกว่า 80 ของคะแนนทั้งหมด
5. **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1** หมายถึง นักเรียนชายและหญิง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ (เทศบาล 1) สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองพัทลุง หนึ่งห้องเรียน จำนวน 40 คน